

Ára: 200 FORINT

ÉLET

71. évf. 8. szám 2016. május 1. Niszán 23. 5776.

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

NE FELEJTS!

Eltemették a Margit hídnál talált emberi maradványokat

A Kozma utcai zsidó temetőben helyezték végső nyugalmorra a Margit híd öt évelelőtt felújtása során bűvárok által felszínre hozott és történelmileg-antropológiaileg is bizonyíthatóan a Dunába lőtt zsidó és nem zsidó emberek földi maradványait. A temetést megelőző hetekben, amikor a szer-tartás időpontja már biztos lett, Gordon Gábor, az Élet Menete Alapítvány első embere és Verő Tamás rabbi sok szervezettel és magánemberrel egyeztetve biztosított telekocsi-lehetőséget, amely megkülönböztetett jelzéssel adott kíséretet a koporsó kiadásától a temetőig.

A helyszínen 11 óráig megtelt a Mártrírok Fala előtti térség túlélőkkel, hozzájárulással, valamint olyan emberekkel, akik úgy éreztek, ezen a személyen ott kell lenniük. Ilyen aktusra eddig még nem került sor.

Az emlékezés moderátora Mohai Gábor volt, aki a Mazsihisz és a Nemzeti Örökség Intézete nevében köszöntötte a megjelenteket, elsőként a holokausttúlélőket és leszármazottaikat. Majd a protokollvendégek következtek: (a teljes igénye nélküli) Lenkovics Barnabás, az Alkotmánybíróság elnöke, Balog Zoltán

Heisler András régi történetet idéz
(Szentgyörgyi Ákos fotó)

főrabbija, Köves Slomót, az EMIH vezető rabbiját, Deblinger Eduárdot, a Magyarországi Autonóm Ortodox Hitközség elnökét, a Német Szövetségi Köztársaság, az Egyesült Királyság, Lengyelország nagykövétét, Izrael Állam és az Amerikai Egyesült Államok nagykövethelyettesét, a zsi-

Beszédek

Első szónokként Heisler András lépett a mikrofonhoz. Emlékező és emlékezetető gondolatai: **Egy 17 éves fiú**, aki még csak ismerkedik az élettel. Egy 17 éves fiú, aki kisözök a XIII. kerület egyik védett házából, hogy a szabadnak hitt világba jusszon. Egy 17 éves fiú, aki előtt ott van az élet összes szépsége, a világgal való ismerkedés, a szórakozás, a tanulás, a munka gyönyörűsége, a jövőbeni szerelmek reményisége. Egy fiú, akit a nyilasok két barátjával együtt elfognak, és számára ismeretlen emberek sorába állítva a Duna felé terelik őket. A többöt már ismerjük. Halottak ezrei hullottak a Dunába. A fiú homlokáról azonban lepattan a gyilkos golyó, egy másik a nyakánál beható a szövetek közé, de úgy hagyja el, hogy a létfontosságú szerveket elkerüli. A fiú ájultan zuhan a Duna-part kövei közé, két legjobb barátja életlenente teste pontosan reá hullik. Ók halálukban óvják a túlélő áldozatot, a barátot. Pár óra múlva magához tér, beme-nekül a legközelebbi védett házba. Ó a nagybátyám, apám édestestvére, aki ma 90 évesen egészében él Izraelben, s aki a kevés számú túlélő tanúja a Duna-parti vérengzéseknek.

Majd így folytatta: A város, amelynek utcáin és hídjain nap mint nap járunk, kevés híján teljesen elpusztult 1944-ben. A Duna mélye, a golyónyomok a házfalakon, a rendre előkerült, fel nem robbant bombák emlékeztetnek bennünket a magyar történelem legsötétebb korszakára. Arra az időszakra, amikor magyarok lőt magyarokat a Dunába.

A múlt, a zsidó és nem zsidó magyarok műltja visszavonhatatlanul közös. Ezért csak együtt tudjuk méltóképpen lezárni és eltemetni azt. Azoknak, akiket ma temetünk, nincsenek vagy nem ismerünk hozzájárulóik: nem tartoznak közvetlenül senkihez, ám ez a sors-talanságuk, bármennyire fájdalmas, mégis ma különös esélyt jelent. Annak az esélyét, hogy ők és társaik a jövőben majd minden nyunkhoz fognak tartozni, hogy az egész nemzeti közösséggel válik hozzájárulójukká, ápolja emlékeiket. Ezékel könyvből idézett: Próbálj ezekről a csontokról és szólj hozzájuk: száraz csontok, ti, halljátok az Örökkel való igéjét. Az elnök elmondtak, a vízmosta csontok visszavonhatatlanul összekeveredtek egymással: nincs nevük, nincs arcuk, nincs és talán soha sem lesz személyes emlékezetük. Temetésük nemsak a háború utolsó hónapjaiban Dunába lőtteket reprezentálja, hanem talán azokat is, akikből még csont sem maradt. Csak hamu... vagy annyi sem. Azokat is, akik a meggyilkolt emberek unokái, dédunokái lennének, és akiknek mind-mind köztünk lenne a helyük. Helyette a megőrzött csontok. Fura, de sokakat illet köszönet. Mert volt tisztessége annak a magyar munkásnak vagy művezetőnek, aki 2011-ben először fedezte fel a Duna iszapjában a csontokat. Volt bártorságuk megál-

A csontok a végső út előtt

tán, az emberi erőforrások minisztere, Radnai dr. Fogarasi Katalin, a Nemzeti Örökség Intézet elnöke. Üdvözölte továbbá Heisler Andrászt, a Mazsihisz és Ács Tamást, a BZSH elnökét, Kunos Péter ügyvezető igazgatót, Fröhlich Róbert országos

dó szervezetek vezetőit és képviselőit, a megjelent rabbikat, kántorokat, a társegházak prominenseit, a politikai élet szereplőit, az önkormányzatok, a pártok, a társadalmi szervezetek delegáltjait.

Mohai Gábor külön kiemelte Susa Éva igazságügyi antropológust, aki sokat tett a maradványok méltó nyugalmának biztosítása érdekében.

(folytatás a 3. oldalon)

Élet Menete a kereszteny-zsidó összefogás jegyében

2016. április 17. A Dohány utcai zsinagóga elől tizenegyedik alkalommal indult útjára az Élet Menete. Az idei eseményt a kuratórium a zsidó-kereszteny barátságnak, kultúrának, együttélésnek kívánta szentelni. Jelmondata pedig: Hogyan nagyszüleink múltja ne váljék gyermekeink-unkainak jövőjével, soha többé soá!, a múltról a jövőért.

A program megkezdése előtt a Jazzrael együttes játszott: Bíró Nóra (ének), Jáger András (zongora), Bordás József (dob), Pluto Horváth József (nagybőgő), Csejtei Ákos (szaxofon), Lamm Dávid (gitár).

A műsorvezető Szent Vajk volt, aki nemcsak a szereplőket mutatta be, de összekötő szövegei tájékoztattak is.

Elsőként az Élet Menete kurátora, Bandi László lépett a színpadra. Előadásából idézünk:

Ma tizenegyedszer fog elindulni a menet Budapesten. Célja most is, mint eddig, hogy emlékezzünk, micsoda sebet kapott hazánk. Meggyőződésünk, hogy a tudás és a tudatos emlékezés az egyetlen, ami felvertez bennünket az útraelődő, mégoly cuki máz mögé is búvó szélsőségekkel szemben.

Hegedűs D. Géza következett, aki egyebek mellett szólt arról, hogy ahol kevés a tudás, az ismeret, ott nagy a sodródás és a szellemi kiszolgáltatottság veszélye. Ez bizonytalanságot, szorongást szül, ami agresszívá, intoleránssá

Fröhlich Róbert országos főrabbi

tesz mások nézeteivel, származásával, vallásával, bőrszínével szemben. Aki tudatlan, aki szorong és fél, az út minden, ami MÁS.

Sokan kérdik, van-e értelme több mint hetven év múltán újra és újra felhánytorgatni a múltat. Hogy meddig van az emlékezésnek és emlékezetetésnek létfogósultsága? Azt hiszem, bármeddig, amíg úgy gondoljuk így egyet, hogy ezeknek a fájó emlékeknek nyomai lezénekn a jelenükben, s amíg akadnak olyan erők, aik a túzzel játszanak, hiába a sok rossz történelmi mintha. Igen, így együtt emlékezni és emlékeztni kell! Szabad embereként, békében. Mert élni jó!

Ezután a színpadon megszólalt a sófár, és a menet a molinó mögött lassan elindult a Szent István-baziliká felé. Odaérkezve felduzzadt a tömeg, még a környező utcák is megteltek.

A bazilikánál

Elsőként Kardos Dániel vezetésével a Scheiber Sándor-iskola gyermekkórusa énekelte el az Élet Menete Dalát, Jávor Ferenc Fegyva és Müller Péter Szíámi szerzémyét, majd a műsorvezető köszöntötte a megjelenteket. Elsősorban a holokausttúlélőket (közülük sokan a színpadon foglaltak helyet), valamint mindeneket, akiket bármennyire eszme vagy hovatartozásuk miatt valaha is üldöztek, s azokat is, aik bátran közösséget vállaltak és vállaltak minden egykor és mai üldözöttet.

Szente Vajk ezt követően üdvözölte a Magyarországra akkreditált diplomákat, a megjelent egyházi főmérlegőköt, politikusokat, világi és vallási vezetőket. Végül, de nem utolsósorban, kiemelte az Élet Menete Alapítvány önkénteseit.

Gordon Gábor

Ezután Gordon Gábor, az Élet Menete Alapítvány kuratóriumi elnöke lépett a színpadra, miközben a kivetítőn összeállítás volt látható Kertész Imrérl. Gordon Gábor többek között a következőket mondta. Kertész Imrérl többször próbáltam megnyerni, hogy jöjjön el egyszer, s szóljon hozzáink itt, az Élet Menetén, de a következőt írta vissza: Köszönöm, hogy invitál, de meg kell értenie, én már minden megpróbáltam elmondani, leírni, kifejezni, amit nekem a második világháború, a holokaust jelentett, és sajnos az egészégi állapotom sem engedi már, de Önöknek további sok sikert kívánok a munkájukhoz. (Ekkor a tömeg felisperces néma csenddel adózott a nemrég elhunyt író munkássága előtt.)

A szónok így folytatta: Az itt jelenlévők 99%-a már csak elbeszélésekből, családi legendákból vagy a történelemről ismeri az emberi civilizációt e példátlann megtagadását. Ma is halljuk egy-egy rendezvényünk, megemlékezésünk kapcsán: már megint holokaust, már megint a zsidók, és hogy ez minden unalmas már. Nekik ehhez joguk van, nekünk pedig jogunk van ezekkel a hangokkal nem foglalkozni, és azt tenni, amit a szívünk és a lelkünk diktál, megsiratni hozzájárulóinkat s emlékezni az áldozatokra. Jogunk van hozzá, sőt kötelességeink is, de nagy hiba lenne mégsem foglalkozni ezekkel az antiszemita hangokkal! Az Élet Menete azért dolgozik, hogy nagyapáink múltja ne várjuk gyermekeinket vagy unokáink jövőjével. Ez felelősséggel alól sem a történelmi háttér, sem a körülmenyek, és semmi nem ment fel minket!

Ezután az egyházi méltóságok együttesen mentek fel a színpadra, majd beszédeket követően egy-egy kavicsot helyeztek el.

Dr. Székely János

Elsőként Székely János katolikus püspök szólt a megjelentekhez. Egy rabbi megkérdezte egyszer a tanítványaitól, meg tudják-e mondani, hogy meddig tart az éjszaka, és mikor kezdődik a nappal. A tanítványok találkognak kezdetek: talán akkor, amikor már meg lehet különböztetni egy birkát egy kutyától,

(folytatás a 3. oldalon)

9 7701331350099 16008

Körzeteti kitékintő

Debrecen

Első alkalommal tartotta rendezvényét Budapesten kívül a Kibic Szövetség. Debrecenben, a Pásti utcai ortodox udvarban gyűltek össze a tagszervezetek, hogy bemutatkozzanak a város közönségének.

A szövetség vasárnap reggelől késő délutánig várta az érdeklődőket

a rendezvényeire, és örült, hogy ezen a napon rengeteg érdeklődő láthatott vendégül Debrecenből és a határon túlról is.

Fontosnak tartotta elmondani azt is, hogy ez az első ilyen esemény a Pásti-udvarban, és mint ilyen, egy teszt is egyben, hogy a jelentős energiákkal megtérített infrastruktúra hogyan vizsgázik.

kintést adott arról a történelmi helyzetről, nevezetesen Északkelet-Magyarország és Kárpátalja zsidóságának elgettósításáról, aminek az emlékére a 2000. évi országgyűlés április 16-át a Holokauszt Magyarországi Áldozatainak Emléknapijával nyilvánította.

Az elnök hangsúlyozta, az északi országrész és Kárpátalja zsidósága

Horovitz Tamás elnök a forgatagban

a hitközség felújított komplexumában. A szervezetek külön asztaloknál fogadták a látogatókat, akik különféle játékos feladatok véghajtásával zsetonokat gyűjtve bővíthették ismereteiket a zsidó kultúra és vallás körében. Megszerzett zsetonjaikat aztán a szervezetek által felajánlott ajándékokra válthatták be.

A nap folyamán egyénileg vagy vezetett túrákon mindenki megtekinthette a debreceni zsinagógákat, megkóstolták a gyümölcsbár kötetjait, a kóser szilvapálinkát és a flódnit, volt arcfestés, hébernyelvtanfolyam, ügyességi játékok gyerekeknek és felnőtteknek, pingpong, zene, valamint rövidfilmek és mobilkiállítások is. Az ebédről a hitközség kóser konyhája gondoskodott.

Borgula András, a szövetség elnöke és a Gólem Színház igazgatója kiemelte, hogy a pikniken a zsidó élet és kultúra minden szeméne képviselteti magát, hiszen a Bálint Ház és a Haver Alapítvány ugyanúgy itt van, mint a Holokauszt Emlék- és Dokumentációs Központ vagy épp az Élet Menete Alapítvány.

Horovitz Tamás, a DZSH elnöke hangsúlyozta, hogy a zsidó közösséggel korra, nemre és vallási hovatartozásra való tekintet nélküli mindenkit vár

A folyamatosan érkező látogatók, a rendezők és a részt vevő szervezetek véleménye alapján azt mondhatjuk, hogy remekül, hiszen a Klezmerész zenekar koncertjével zárt a napon igazi piknikhangulat volt, így biztosra vehetjük, hogy hamarosan újabb izgalmas programokon vehetünk részt az ortodox udvarban.

Vác

A hitközség, a Duna–Ipoly–Galga Regionális Holokauszt Oktató-Kutató Központ, az önkormányzat és az Élet Menete Alapítvány megemlékezést tartott a helyi holokausztközpontban.

Turai Valéria, a holokauszt dokumentációs központ ügyvezetője üdvözítette a rendezvény résztvevőit, köztük Harrach Péter országgyűlési képviselőt, dr. Beer Miklós váci megyés püspököt, Fördős Attila polgármestert, Gábor Veronikát, az Élet Menete Alapítvány munkatársát, Dékáné dr. Szarka Anita jegyzőt, a Váci Mezőgazdasági Szakkiskola tanárait, valamint a nagy létszámú tanulóifjúságot.

Ezután az iskola diákcsoporta az alkalmhoz illő kulturális emlékműsort adott.

Turai János hitközségi elnök átte-

mindig magyarnak vallotta magát, Thököly Imre, II. Rákóczi Ferenc kurucainak, Kossuth honvédsgenerális sorát, amelyek célja a WIZO tevékenységének megismertetése a vidéki zsidósággal és a WIZO tagjainak ismerkedése a videki zsidó közigazgatásnak.

A máramarosszigeti zsidók magyar zászlókkal fogadták az oda bevonuló magyar alakulatok tagjait, akik később a saját magukkal ásatott gódrőkbe lőttek őket.

Harrach Péter Magyarország trágediájának nevezte a holokausztot, aminek soha többé nem szabad megismétlődni.

Fördős Attila polgármester hangsúlyozta: a több mint 1600 zsidó polgár legyilkolása a mai napig tátongó seb a város testén. A holokausztal olyan veszeség érte Vácot, hogy azt soha senki sem tudja kárpótolni, ezért a vezetés mindig támogatja és segíti az újjászervezett hitközséget.

Gábor Veronika megnyitotta és bemutatta az Élet Menete Választutak című vándorkiállítását. A tárlatvezetést 10 váci diáks tanulta be.

Turai János bejelentette, hogy a kiállítás megtekintésének lehetőségeiről értesítik a város és a régió összes középiskoláját.

Schnabel János

MEGHÍVÓ

A Budapesti Zsidó Hitközség tisztelettel meghívja Önt a 2016. május

22-én (vasárnap) 9.00 órakor (5776. ijjár 14.)

a Budapest VII., Síp u. 12. sz. alatti Díszteremben
tartandó közgyűlésére.

Napirend:

Nyitóima

1. BZSH Alapszabály tárgyalása a kiküldött tervezet szerint, vita és határozathozatal (előadók: dr. Kunos Péter, dr. Rosta Márton)
2. 2015. évi zárszámadás tárgyalása, vita és határozathozatal (előadók: dr. Kunos Péter, Paszternák Tamás)

3. Ingatlanguyek

4. Különfélék

Záróima

Hittestvéri üdvözlettel:

Ács Tamás
elnök

dr. Kunos Péter
ügyvezető igazgató

MEGHÍVÓ

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége közgyűlésére.

A közgyűlés időpontja: 2016. május hó 22. (vasárnap) 14.00 óra
(5776. ijjár 14.)

Helyszíne: Budapest, Síp u. 12. II. emeleti Díszterem

Napirendi pontok:

Nyitóima

1. Általános elnöki tájékoztató
2. Mazsihisz zárszámadás 2015. év (előadók: dr. Kunos Péter, Hagymási Zsuzsanna)
3. Időközi választás 2 (kettő) betöltetlen vezetőségi helyre
4. Különfélék

Záróima

Hittestvéri üdvözlettel:

Heisler András
elnök

dr. Kunos Péter
ügyvezető igazgató

Vallások találkozója a Dohány utcai zsinagógában

Frölich Róbert országos főrabbi ebédmeghívására a Dohány utcai zsinagórában találkoztak a négy magyarországi történelmi egyház vallási vezetői.

A Hevesi Simon-teremben közel két órán át tartó találkozón Erdő Péter bíboros, esztergomi érsek, Bogárdi Szabó István, a Magyarországi Református

Történelmi egyházak a fehér asztalnál

(Fotó: Szentgyörgyi Ákos)

Egyház Dunamelléki Református Egyházkerületének püspöke és Gáncs Péter evangélikus lelkész, püspök vett részt.

A vallási vezetők – akik már hosszú ideje remek kapcsolatot ápolnak egymással – jó hangulatú, kötetlen beszélgetést folytattak.

Ez volt az első alkalom, hogy így, ilyen keretek között tudtak gondolatokat cserélni egymással, ám a jövőben rendszeressé válnak majd találkozóik, hisz ezzel is kifejezik a különböző vallások összekapcsolódását, szimbolizálva a békés együttélést.

Kirándulva tanultunk

Pécs és Győr után márciusban a

dallal ellentétben Kecskemét hírös városával folytattuk az immár hagyományunkká vált tavaszi kirándulások sorát, amelyek célja a WIZO tevékenységének megismertetése a videki zsidósággal és a WIZO tagjainak ismerkedése a videki zsidó közigazgatásnak.

Róna Ivett, két kisgyerek anyukája és egyben Róna Tamás rabbi felesége, időt és fáradtságot nem kímélve szervezett a csoporthoz számára az első napon városi programokat, a második napon pedig vendéglátást a hitközségen. Kora délelőtt csatlakozott

Róna Tamás rabbi

Szokásunk szerint előre jelezük a hitközségek jövetelünk tervezett időpontját, de nem is sejtettük, hogy milyen élményekkel fogják gazdagítani azt a kissé zord időjárású két napot.

Róna Tamás, két kisgyerek anyukája és egyben Róna Tamás rabbi felesége, időt és fáradtságot nem kímélve szervezett a csoporthoz számára az első napon városi programokat, a második napon pedig vendéglátást a hitközségen. Kora délelőtt csatlakozott

A finom szendvicsek fogyasztása közben megismerhettük jövőbeni tervezetében megismerhettük Kecskemét és környéke zsidó múltját, és beavatott a minden napra, a jelenben is. Böjt-nap lévén, az amúgy is rendkívül érdekes várostörténeti bemutató sétát követően az imaházban tartott nekünk egy szívet melegengető tanítást arról, hogy is szeressük felebarátainkat a Tóra szellemben. Elmesélte, hogy ennek napi gyakorlata a videki zsidóság bátorításában, összefogásában és oktatásában hogyan zajlik nap mint nap. Megtudtuk, hogy a videki zsidó élet feltámasztásában milyen úton jár és milyen eredményekkel, és milyen hálás közösségenek a támogatásért.

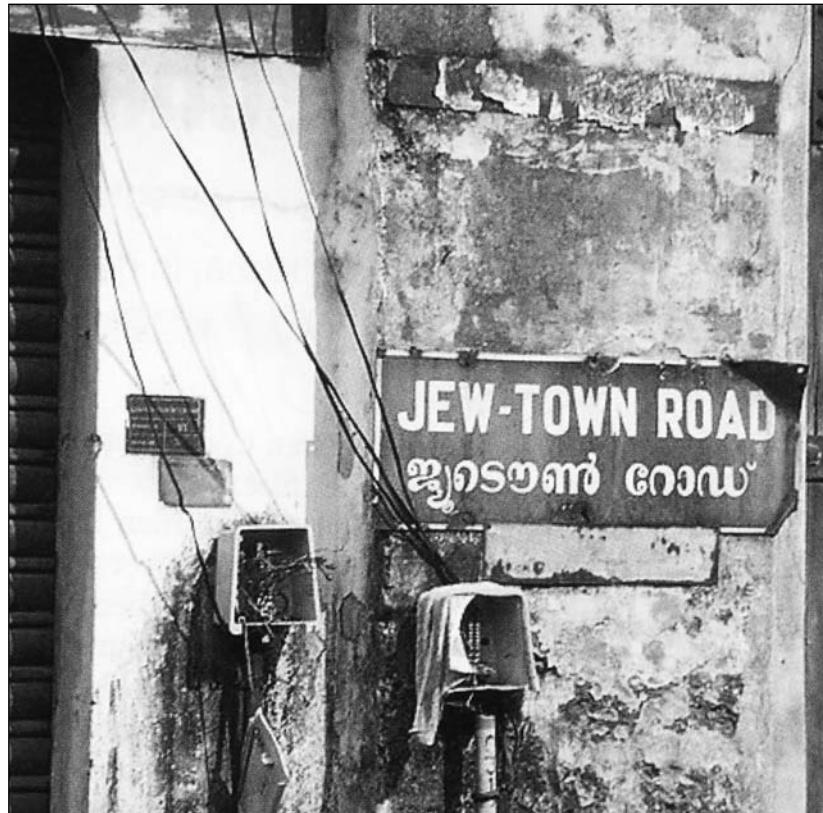
A finom szendvicsek fogyasztása közben megismerhettük jövőbeni tervezetében megismerhettük Kecskemét és környéke zsidó múltját, és beavatott a minden napra, a jelenben is. Böjt-nap lévén, az amúgy is rendkívül érdekes várostörténeti bemutató sétát követően az imaházban tartott nekünk egy szívet melegengető tanítást arról, hogy is szeressük felebarátainkat a Tóra szellemben. Elmesélte, hogy ennek napi gyakorlata a videki zsidóság bátorításában, összefogásában és oktatásában hogyan zajlik nap mint nap. Megtudtuk, hogy a videki zsidó élet feltámasztásában milyen úton jár és milyen eredményekkel, és milyen hálás közösségenek a támogatásért.

Róna Tamás lelkészéhez, elkötelezettsége, intellektusa és nem utolsó sorban humora minden szavát áthatotta, így igen nehéz volt elköszönni. De nem búcsúztunk, mert kedves meghívására megígértük, hogy nyár végén újra találkozunk a Csipró Napokon, a Halasi Zsidó Tábor idején. Köszönjük, Kecskemét, az élményekkel teli két napot!

L. É.

Heisler András Indiában járt

A tavalyi év márciusától egy esztendeig Magyarország volt az IHRA (Holokauszt Emlékezési Szövetség) nevű kormányközi szerv soros elnöke. A sikeres programsorozat záró-eseményeként a magyar kormány a mumbai tudományegyetemen szervezett megemlékezéssel összekötött

De merre van Szarvas?

kerekasztal-beszélgetést a helyi zsidó közösség, Izrael nagykövete és Maharastra tartomány kormányzójának részvételével.

A Takács Szabolcs államtitkár, IHRA-elnök által vezetett delegációval Heisler András, a Mazsihisz elnöke is tagja volt.

Mumbai (1996 előtt Bombay) India Maharastra államának fővárosa. Több mint 13 millió fős lakosságával India legnépesebb és a világ egyik legnépesebb városa, India pénzügyi, kereskedelmi és szórakoztató központja.

A zsidóság indiai története az ókorra nyúlik vissza. A legrégebbi zsidó közösségek beilleszkedtek a helyi társadalomba, sok helyi szokást, tradíciót átvettek vagy beépítettek minden napjaikba.

Az IHRA által szervezett program részében előadások és panelbeszélgetések hangzottak el az európai holokausztról, Nehru szerepéiről a

zsidó menekültek Indiában történő befogadásában, a romaholokauszt-ról. Heisler András megbeszélést folytatott a JDC (Joint) helyi vezetőjével, *Elijah Jacobbal*, aki a delegációt vendéglő láttá a Joint által fenntartott közösségi házban. A magyar vezetők találkoztak azokkal a

bolikusan a városon kívül temettette el. Mumbai fejlődésére – Budapest-hez hasonlóan – nagy hatással volt a zsidóság jelenléte. A vendégek megtekintették azokat a ma is működő, 100–150 éves létesítményeket, amelyeket zsidók alapítottak.

Ma a városban iszonytató szélsőségek tapasztalhatók. Fantasztikus építések mellett lepusztult kolonialista épületegyüttesek, hatalmas, kiterjedt városi nyomornegyedek mindenfelé. A mélyszegénység általános megjelenése mellett Mumbai-ban van a világ legdrágábbnak mondott „családi háza” is. 27 emeletes, 5 fő lakik benne, 600 fős személyzet szolgálja a tulajdonosok kívánságait.

Magyarország főkonzulja, *Réval Bere Norbert* helyismeretével segítette a delegáció munkáját. Elmondta, hogy a hatvanas években még 80 ezer lelket számláló indiai zsidó községgel már ötezer főre csökkent.

„EZ egy közösség jövőjére nézve nagyon rossz jel, nekünk, magyar zsidóknak viszont rendkívül tanulságos” – nyilatkozta Heisler András.

A mumbai zsinagóga

zsidó fiatalokkal, akik az elmúlt esztendőkben a szarvasi Lauder-táborban jártak, illetve akik idén készülnek oda Indiából.

A mumbai zsidó közösség hagyományos szoros és jó kapcsolatokat ápolt a helyi muszlim közösséggel. Mára sajnos változott a helyzet, a tapasztalatok szerint ugyanis egyre inkább terjed köreikben is az Izrael- és zsidóellenesség.

Mumbaiban 2008-ban súlyos terrorcselekmények voltak, melyek egy része a zsidó közösséget is érintette. 2008-ban a Chábád közössége által fenntartott Nariman Házat érte brutális támadás, de abban a helyi szállodában is több tucat halász áldozattal járó vérengzés volt, amely most a magyar delegációnak adott szállást. A küldöttség tagjai megemlékeztek az áldozatokról a hotel emlékfalánál.

Az indiai zsidó közösség nagyrá értékelte, hogy az akkori muszlim vezetés a megölt terroristákat szim-

„A Mazsihisznak minden meg kell tennie annak érdekében, hogy a lehető legtöbb magyar zsidó számára legyen vonzó, váljon orientációs ponttá hitelvi és kulturális tevékenysége” – hangsúlyozta az elnök. „EZ az új stratégiánk, a nyitottság, a befogadás stratégiája” – zárta gondolatait Heisler András.

VALLÁSI ROVAT

Omer – régi és új gabona

Peszach ünnepe után a kóser boltokban különleges cso-magolású tézsztafélékkel találkoztunk. Az egyik felirat, amit találhatunk az ilyenkor vásárolható élelmiszereken, arról tanúskodik, hogy nincsen benne olyan chomecos (kovászos) összetevő, ami már peszáchkor a gyártó tulajdonában volt (chomec seávár álvá hápeszach, azaz chomec, amin a peszach „átment”). Mivel peszáchkor a kovászos birtoklása tilos, ezért ha valaki a tilalom ellenére tartogat magánál illesmit, akkor magát a tárgyat peszach után is tilalmasan tekintjük.

Tehát szükséges, hogy peszach után új búzát fogyasszunk. Ugyanakkor bizonyos értelemben az ellenkezője is igaz: a Tóra megtiltja a chádás, azaz „új gabona” fogyasztását. Ezért láthatjuk ilyenkor a termékeken a „jásán” (régi) feliratot is. Milyen értelemben régi a régi gabona? Erre egy nagyon egyszerű szabályt mond a Tóra: réginek számít az a gabona, amin „átment” egy omerálodozat bemutatása (azaz még az omer bemutatása előtt gyökeret vert, ld. Mózes 3., 23:14). Az omerálodozatot a Szentély idejében mutatták be a legújabban aratott gabonából, az idei árpából. Logikus, hogy amíg az új gabonát az Örökkévalónak nem mutattuk be, nem ajánlottuk fel, addig mi magunk se fogyasszunk belőle mohó módon. Az omerálodozat pedig a peszach utáni második napon mutatták be, tehát ilyenkor már megengedett a tavaly aratott gabona fogyasztása, ami ekkorra már „réginék” számít. (Manapság, hogy a búza ősi vetése a jellemző, feltételezhetjük, hogy ezzel a problémával nem találkozunk, mert ennek az aratása eleve később történik.)

„Jöjj, és lásd, hogy nem olyan a Szent, Áldott Ó, tulajdonsága, mint a hús és vér [ember] tulajdonsága: a hús és vér [ember] üres edényben tárol [dolgozat], teli edényben nem tárol, de a Szent, Áldott Ó, nem így: teliben tárol, üresben nem tárol, ahogyan írva van: »És mondta: ha hallgatsz, hallani fogsz [...]» (Mózes 2., 15:26) [Egyik magyarázat szerint:] ha hallgatsz [egyszer], akkor fogsz hallgatni [legközelebb is]. Ha nem hallgatsz, akkor nem fogsz hallgatni.” (Bráhot 40a) Nagyis aki egyszer rászokik arra, hogy odafigyeljen mások bőlcsességre, mély gondolatok, tanítások meghallgatására, megfontolására, annak utána ez a fajta szellemi elfoglaltság második természetével válik. „Másik magyarázat szerint: ha hallgatsz régit, hallani fogsz újat. Ha pedig elfordítod szívedet, nem fogsz többé hallani.”

A második magyarázat segíthet abban, hogy jobban megértsük a zsidóság hozzállását a régi és az új fogalmához. Szeretjük és fontosnak tartjuk az újdonságot, ugyanakkor azt is szeretnénk, ha az beérne és „régvé” válna. Talán ez is benne van a „chádás” fenti törvényében: nemcsak azért nem esszük a frissen aratott búzát, mert azt az Örökkévalónak még nem mutattuk be, hanem azért is, mert nekünk magunknak sem jó. Az új tudásnak időre van szüksége ahoz, hogy beérjen. Ezért számítják Bölcseink a tanultak átisméltését „aratásnak”, amikor kritizálják azt, aki mindig újat akar tanulni, mondva, hogy „csak vet, de sosem arat” (Szánhedrin 99a).

Az is érdekes, hogy ennek a „beérésnek” pontosan hogyan is kell megtörni. A Misnában (Demaj 4:7) találunk egy esetet, amikor két gabonát áru-ló vándorkereskedő érkezik a városba. Az egyik ezt mondja: „Az enyém új, a barátom régi. Az enyémből nem vettem tizedet, a barátom az övéből vett tizedet.” Bölcseink vitáznak azon, hogy hihetünk-e neki, mivel önkritikusan szólalt meg, tehát valószínűleg igazat mond, vagy összejártszik a másikkal, és a következő városban fordított szereposztásban adják elő a történetüket. A magyarázatokból megtudhatjuk, hogy az, hogy a gabona új, szintén önkritikának számít, mivel az új gabona még túl nedves, ezért nem használható. Egy másik magyarázat éppen a fent leírt törvényre hivatkozik, mondva, hogy az új gabonája új, azaz az omerálodozat után lett leáratva, tehát a következő omerig nem is szabad fogyasztani belőle.

Innen láthatjuk, hogy a tanulásunk is kétféleképpen „érhet be”. Ahogyan a nedves gabona is fokozatosan, lassan kiszárad, használhatóvá válik, úgy a tanultak állandó ismétlésessel fokozatosan egyre világosabbá válnak. Másrészt amikor az omerálodozat bemutatásának fix időpontja eljön, az egy másfajta „beérés”. Ez megfelel egy különleges, ünnepélyes alkalomnak, egy eseménynek, amikor égi segítséget kaphatunk a tanultak megértéséhez.

Szántó-Várnagy Binjomin Zeév binjomin.hu

NE FELEJTS!

Eltemették a Margit hídnál talált emberi maradványokat

(folytatás az 1. oldalról)

Írtani a munkagépet, s teret engedtek a kutatásnak. Mert volt tiszteségük az orvosoknak, aikik a magukra hagyott csontokat néhány esztendő elteltével sem darálták le az előírások szerint, s mert volt kitartásuk azoknak a civileknek, aikik felhívtaik figyelmünket a csontok méltatlan helyzetére. De köszönöt illeti a zsidó felekezeteket is, aikik elfogadták a Neológ Rabbinitkusi Bíróság döntévényét a temetéssel kapcsolatban, a NÖRI-t a szigorú zsidó vallási tradíciók betartására vonatkozó megértéséért, no és a szervezésben végzett rengeteg munkájáért, keresszény testvéreinket pedig azért, hogy ilyen sokan, ilyen nagy számban eljöttek az áldozatok végső tisztelességenek megadásához. Magyarország ma jól vizsgázik.

Köszönjük ezt mindenkinél!

A Mazsihisz elnököt követően Balog Zoltán miniszter lépett az emelvényre. Beszédéből idézünk: A hatalkat el kell temetni. Mi, ma élők, ennyit tudunk tenni. Nem tudjuk őket feltámasztani, nem

tudjuk őket megkövetni, nem tudjuk még az akkori életüket sem rekonstrálni. Nem tudjuk, hogy kik voltak, még ha több mint sejtések lehet is arról, hogy erőszak áldozatai lettek. S erőszak bizonys volt, a Duna partján, az elmulató szárazadékban számtalan szoros és jó kapcsolatot ápolt a helyi muszlim közösséggel. Mára sajnos változott a helyzet, a tapasztalatok szerint ugyanis egyre inkább terjed köreikben is az Izrael- és zsidóellenesség.

Mumbaiban 2008-ban súlyos terrorcselekmények voltak, melyek egy része a zsidó közösséget is érintette. 2008-ban a Chábád közössége által fenntartott Nariman Házat érte brutális támadás, de abban a helyi szállodában is több tucat halász áldozattal járó vérengzés volt, amely most a magyar delegációnak adott szállást. A küldöttség tagjai megemlékeztek az áldozatokról a hotel emlékfalánál.

Az indiai zsidó közösség nagyrá értékelte, hogy az akkori muszlim vezetés a megölt terroristákat szim-

„A Mazsihisznak minden meg kell tennie annak érdekében, hogy a lehető legtöbb magyar zsidó számára legyen vonzó, váljon orientációs ponttá hitelvi és kulturális tevékenysége” – hangsúlyozta az elnök. „EZ az új stratégiánk, a nyitottság, a befogadás stratégiája” – zárta gondolatait Heisler András.

Most néhányat átadott nekünk...
*
A Duna AKKOR is néma volt...

Amikor a nyilasok kihajtottak bennünket a Tátra utca 25.-ből azon a téli késő délutánon.

A Szent István parknál, a rakparton kellett felsorakozni.

Anyám fogta a kezemet, de éreztem, hogy a nővéremmel együtt ők többet tudnak, mint én.

Nővérem belekarolt anyámba, és valamit akart mondani, de anyám tenyerét a szájára tapasztotta, és rákiáltott: NICHT VOR DEM KIND!

Nem tudom, mennyi idő telhetett el, amíg elhangzott a parancs: Gyermekesek álljanak felre!

Rendőrök kísértek vissza bennünket a kifosztott lakásba. A lépcsőházat géppuska hangja verte fel. Sorozat volt. NICHT VOR DEM KIND! – figyelezte anyám a nővéremet.

A Duna AKKOR is hallgatott.
*

Most azonban visszaadott valamit titkaiból...
CSONTOKAT!

(folytatás a 4. oldalon)

Élet Menete a kereszteny-zsidó összefogás jegyében

(folytatás az 1. oldalról)

vagy az egyik fa levelét egy másikról? A rabbi csak ingatta a fejét, hogy nem ez a megfelelő válasz, majd így szólt: A nappal akkor kezdődik, amikor meglátsz egy embert, felismered benne a testvéredet. Addig az éjszaka uralik benned!

Azért jöttünk el az Élet Menetére, azért állunk most itt, hogy ennek a napnak az eljövetelét siettessük. Hogy e mellett a világosság mellett tegyünk tanúságot!

Azért, hogy kifejezzük a fájdalmunkat és bűnbánatunkat a több mint félmillió magyar zsidó honfitársunk meggylkolása miatt. Hogy kiáltunk az erőszak és a fanatizmus minden áldozatáért, az örmény népirtásról kezdve napjaink közel-keleti népirtásáig. A nappal fénnyel mellett tettek tanúságot azok az ortodox rabbik, aikik nemrég közzétett nyilatkozatukban többek közt ezt írták: Csaknem 2000 év kölcsönös ellenségeskedése után mi, ortodox rabbik, felismerjük azt a történelmi lehetőséget, amely most előttünk áll. Mennyei Atyának akaratát akarjuk megtenni, amikor el akarjuk fogadni azt a testvéri kéznyújtást, melyet kereszteny fivéreink és nővéreink ajánlanak fel nekünk. Ezek a rabbik a történelmi pillanatot, a Mennyei Atya akaratát érzik arra vonatkozóan, hogy egy közel kétezer éves fájdalmas történelemben új lapot írjanak, testvéri kezét nyújtsanak.

Legyünk mi a nappal fiai, a sötétség oszlatói tetteinkkel és szavainkkal!

Két évvel ezelőtt, amikor a birkenau símpárok mellé letettük megemlékező sorainkat, egy zsidó férfi volt mellettek, aki a saját zsidó gyökereit mélyen

(folytatás a 4. oldalon)

NE FELEJTS!

Eltemették a Margit hídnál talált emberi maradványokat

(folytatás az 3. oldalról)

Teljesen mellékes, kiknek a csontjai!

Talán azon a szombati napon a Margit hídon villamosozóké. Amikor felrobbant a híd. Talán azoké, akiket, gyermekteleken lévén, ott tartottak a rakparton. Ók valamennyien áldozatok.

*

LAJ TISKOCH! Ne felejts!

Isten hétfőn után is gondoskodik arról, hogy betartsuk ezt a törári parancsot!

Ennél a koporsónál a rabbi Ezékiel prófétát idézi: VÁJAJCIÉNI.. És kivitt engem az Örökévaló egy helyre, VÖHİ MÖLÉO ÁCOMAJSZ – amely televolt csontokkal. És szólt hozzá: BEN ODOM HÁSZICH-JENO HOÁCOMAJSZ HOÉLE? – Ember fia! Fel fognak-e éledni ezek a csontok?

Isten pedig válaszol: Íme, én hozok belétek szellemet, hogy fölélédjetek. Adok reátok inakat és hozok reátok húst és bőrt, hogy megtudjátok, hogy én vagyok az Örökévaló!

Ezékiel ezen prófécijája a csontokról megvetette a zsidó hit alapját a holtak feltámadásában.

*

De AKKOR.

Nemcsak a Duna hallgatott, de Isten is!

De mi nem!

Mi azokban a napokban a leégett gyertyák csonkjaiból channukai mécseket gyűrtünk. És amikor eljött az idő, elénektük a dalt, a háladalt a csodáért, amit őszinkkel tett.

Velünk miért nem tesz? – kérdezte az akkor nyolcéves gyermek.

És megtörtént a csoda.

Megmenekültünk!

S AZÓTA is ott bujkál a kérdés valamennyi túlélő lelkében: miért pont én?

*

Ezékiel csontlátomásával szemben nekem a látványban is részem volt.

Nem látomás! Látvány!

Én láthattam volna ezeknek a csontoknak gázdáit is. Fiatal lányokat, idős asszonyokat.

És láthattam volna GYERMEKEKET!

De hogy kerültek a folyóba gyermekek?

Hiszen korábban azt mondottam, hogy a gyermekes szülőket kivették a halálra ítélt csoportjából, és hazakísérték.

Legyen erre válasz a kíválló író* lelkelet megrázó írásának egy részlete.

Egy anya úgy próbálja egyetlen gyermekének életét megmenteni, hogy elhurcolása előtt beadja őt egy zárádba.

Amikor visszatér, nem találja őt. De elmondják neki a tragikus véget...

S most jöjjön az a részlet, amikor orvosának mesél.

„Egyeszer csak ott álltam a zárda kapujában, és meghúztam a csendőt.

Dicsérettessék! – mondta, és térdre estem a nővér előtt... Minóriták voltak... Isten szolgái...

Hát kikben bízzak, ha nem bennekk?

A gyereket lefejtették rólam, és lefektették egy ágyra... aludt... Föléje hajoltam, megcsókoltam... és néztem az arcát... Hosszasan néztem, hogy megjegyezem, ha sokáig nem látnám viszont...

Az Isten nem járt akkor a Dunaparton, főorvos úr.

Nekem mások meséltek, hogy azon a reggelen sűrű köd volt.

Fegyveresek törtek be a zárdába... Es minden gyereket elvittek... abban a nagy ködben a Dunapartra kísérték őket.

* Szilágyi Györgyi: A köd

Kardos Péter főrabbija. „Isten nem járt akkor a Duna-parton, főorvos úr.”
(Szentgyörgyi Ákos fotó)

Az enyemet is! Sokakét. Főorvos úr! Látom, nem ért engem!

Én már belenyugodtam abba, ami történt. Nem arról van szó, hogy o már nincsen.

Másról van szó!

Azérk nincs nyugtom azóta, mert örökök csak azt a képet látom magam előtt... ahogy szedi az apró lábat... ott, a Duna-parton... és igyekszik lépést tartani a felnőttekkel... mert szófogadó fiú volt... és én nem tudom! Úgy érzem, megörülök, ha erre gondolok.

Hogy volt-e rajta kiskabát? Azon a ködös, dermesztő, hideg hajnalon... VOLTE rajta kiskabát?”

Eddig a részlet. És a magyarárat: hogyan kerülhetek gyermekek is a folyóba. S hogyan a zárda tagjai, hogyan Salkaházi Sára és a többi nővér.

Ezékiel próféta húst és bőrt lát, amelyek majd beborítják a csontokat, Isten pedig szellemet lehel majd beléjük...

Az alkalom, amelyen most itt vagyunk, fordított történetről szól.

Ezeken a csontokon akkor hús és bőr volt. Gazdákat Isten szelleme éltette.

Először elszállt a szellem.

Utána a csontokról a hús és a bőr.

Ezékiel prófécijának pontosan a fordítottja történt.

ÁJEKKO – hol voltál, ember, aki mindezt megcsélékedted?!

Válasz azóta sincs!

*

S most itt állunk a csontok mellett – és hiába várjuk a próféta prófécijának megvalósulását.

Csak a megnyugvás marad számunkra.

Hogy végre pihenőhelyhez jutnak a kallódó emberi maradványok.

Zsidók és nemzsidók, mindenján Isten teremtményei.

A költő sorai adjanak magyarárat mindenre, ami történt.

Isten előtt nincs titok,

Nem árul el semmit,

Csak hallgat és kiolt.

Így lesz, így van, így volt.

TÓHI NAVSÖHEM CÖRÜRO BICRAJR HÁCHÁJIM

LELKETEK FOGLALTASSÉK BE AZ ÖRÖK ÉLETÜEK KÖTÉLKÉBE.

Úgy legyen!

Amen.

Kardos Péter megrendítő gondolatai után Meir Chaim Gestetner ortodox rabbi szavai hangzottak el. Beszédeből olvashatnak: Ha lenne hozzá fülkünk, hallanánk, hogy Magyarország földje több mint 70 éve sűrű. A föld elmesélné zsidó polgárainak életét, hogyan éltek, tettek az ország javára békében és küzdötök.

Fegyveresek törtek be a zárdába... Es minden gyereket elvittek... abban a nagy ködben a Dunapartra kísérték őket.

vével, iskolával, hogy lakói társadalmi és gazdasági felvirágzást hoztak országuknak. Mesélné a jesivákról, amelyeknek sok száz és ezer tanítványa az ortodox világ dísze volt, a vallási művekről, amelyeket ezen a földön írtak generációk nagyjai. De a földnek elakad a hangja a könnyekről, amikor a kegyetlenségről és szenvédésről szól, ahol minden véget ért. Hogyan gyűjtötték és zsúfoltak össze száz- és százezer embert – férifikat, nőket, gyerekeket, csecsemőket – a gettókba, és indultak a halálvonatok a lágerekbe. Hogyan pusztultak el éhségtől, betegségtől, vagy a gázkamrákban, vagy a Dunába löve, mik a kék Duna piros lett a mezteknél Dunába lőtt áldozatok vérétől. Ezen a földön fejeződött be az ország zsidó hazaifainak élete és álmai. De a föld, a magyar föld hallgat, tőlem vár vi gasztalást. Szeretném megköszönni Magyarország Kormányának és Budapest főpolgármesterének. Tarlós István úrnak támogatását, Fényi Tibor történész és Kriza Borbála szociológus segítségével.

Hálámat fejezem ki hitközségünk

Először elszállt a szellem.

Utána a csontokról a hús és a bőr.

Ezékiel prófécijának pontosan a fordítottja történt.

ÁJEKKO – hol voltál, ember,

a ki mindenzt megcsélékedted?!

Válasz azóta sincs!

*

S most itt állunk a csontok mellett – és hiába várjuk a próféta prófécijának megvalósulását.

Csak a megnyugvás marad számunkra.

Hogy végre pihenőhelyhez jutnak a kallódó emberi maradványok.

Zsidók és nemzsidók, mindenján Isten teremtményei.

A költő sorai adjanak magyarárat mindenre, ami történt.

Isten előtt nincs titok,

Nem árul el semmit,

Csak hallgat és kiolt.

Így lesz, így van, így volt.

TÓHI NAVSÖHEM CÖRÜRO BICRAJR HÁCHÁJIM

LELKETEK FOGLALTASSÉK BE AZ ÖRÖK ÉLETÜEK KÖTÉLKÉBE.

Úgy legyen!

Amen.

Meir Chaim Gestetner. Történelmi pillanat. Orthodox rabbi első ízben prédikál a neológ temetőben

(Szentgyörgyi Ákos fotó)

elnökének, Deblinger Eduárd úrnak, aki fáradságot nem kímélve tevékenykedett azért, hogy a csontok hosszú huzavona után végre méltó módon nyugalomra leljenek.

Az ökumenikus esemény Bíró László püspök imádságával folytatódott. Ebből idézünk: Adj világosságot, hogy meghalljuk Mózes könyvének hívását: Szerszad felebarátat, mint önmagadat! Ne engedd, hogy aljas érdekek olyan érdekcsoportokat hozzanak létre, amelyeknek nem szent az élet, a család, egy-egy kultúra gazdagása, maga a béké sem.

Mennyben lakó Urunk! Tégy bennünket a béké eszközeinek, bátoríts bennünket, tudunk szere-

Élet Menete

a keresztény–zsidó összefogás jegyében

(folytatás az 3. oldalról)

elásta, azokkal nem akart foglalkozni. Akkor, azon a helyen, ahol a nagyapja és a nagyanyja utoljára láthatták egymást, rászakadt a felismerés, hogy ezek a gyökerek elők és életadók. Életében először tudatosult benne zsidóságának értéke, kincse.

Legeny ez az Élet Menete kiáltás a sötétség ellen, de mindenekelőtt kiáltás az életért, a hálá kifejezése a Történelem Ura felé, aki győz a halalon, és életet ajándékoz mindeneknek, akik az ő békéjének, igazságának, szeretetének útján járnak.

Dr. Bogárdi Szabó István

Másodikként Bogárdi Szabó István református püspököt hallhattuk. Miért történettet meg, hogy ezek az utcákon, ahol megannyiszor találkozhatott békés vasárnap délutánon szomszéd és ismerős, barát és kollégá, magyar és magyar, egyszer csak két külön világra szakadt minden: a zsidó idegen lett, ha barát volt, megbílyegzett, ha szomszéd, ismeretlen, ha kollégá, ellenség, és a magyar idegen lett, ha barát volt, tehetetlen, ha szomszéd, veszedelmes, ha kollégá, ellenséges hatalom kiszolgálója, áruló?

Felülmúlhatja-e ember voltunkat bármilyen gyilkos révület? Letörölheti-e a teremtés dicsőségét bármely emberéről az istenkedő gonosz? Miért történt minden? Miért? Súlyos kérdések ezek minden gyászból, emlékezésben és emlékezetesben. Sokat kell ezt kérdezni, sok rövidebb és hosszabb utat kell bejárunk, városok kellok közepén is épülg, mintha sírkertekben járnánk. Most, ezen a délutánon, amikor néhány órára az emlékezés terevel válnak itt az utcák, s elgondoljuk: sétafelhatna most itt unokájával az, akit erre vittek a halál menetében, vagy sétálhatna itt barátjával az egyik, akit áldozati juhkként hurcoltak el, és a másik, akit a haború értelmetlen poklába lőttek, most, amikor itt vagyunk és emlékezünk, kívánom, adjon Isten Lelke szent bátorságot mindannyunknak.

Egyháziók a színpadon

Dr. Gáncs Péter

Gáncs Péter evangélius püspök gondolataiból idézünk. Hiszem, hogy az Örökévaló Isten örül, amikor erre a menetre, az Élet

NE FELEJTS!

Eltemették a Margit hídnál talált emberi maradványokat

(folytatás az 4. oldalról)

tetet vinni oda, ahol széthúzás ural-kodik, tudjunk minden az élet oldalán állni, tudjuk tisztelettel egymás-

ban azt is, amiben tőlünk különböznek, tudjuk a különbözőségeket gondolatba hozni, legyünk a különbözőségek egységének építői!

Történelem Ura! Amikor megadjuk a végítességet erőszakos halált szenvedett testvéreinknek, szerepjön megújulni abban a meg-

Rabbik viszik a sírhoz a koporsót. Jobbra Deblinger Eduárd, az ortodox hitközség elnöke (MTI: Illyés Tibor fotó)

győződésben, hogy nincs az életnek olyan sötét helyzete, amelyet ne fordíthatnánk jobbra, amelyben ne küzdhethetnénk olyan szabadságért, amely minden ember számára előnyt jelent. Ugyanakkor fogadd el a háládásunkat azon embertársainkért, akik az akkor sötét korban és ma is merik kezdeményezni a jót, mernek oltalmat nyújtani a kitaszítottnak. Amen.

A Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke, a Magyarországi Református Egyház zsinatának lelkészeti elnöke, Szabó István lépett a mikrofonhoz. Elhangzott emlékező mondataiból: Több mint hét évtizedet késsett ez a szomorú aktus, a legszomorúbb minden emberi cselekmény között, a temetés. A Duna vizébe süllyedt holtakat kiadta az idő, hogy immár eleget tegyűnök emberi kötelességüknek. Engegett az idő az emberre rótt kötelességeknek. Milyen idő volt ez? A háború ideje, a népirtás ideje, az igazság- és szeretetvesztés ideje, a kis ország felett torzalkodó hatalmak ideje, a hallgatás ideje, az elhallgattatás ideje, a tehetetlenség ideje, a megszámílhataltan sok áldozat ideje. Most pedig a gyász, az emlékezés, és mégis a remény, mert a temetéskor lezárjuk a

Ezékel próféta szavai. Jobbra alul a Duna-parti cípők gravírozott képe (MTI: Illyés Tibor felv.)

gyászt és megnyitjuk az emlékezést és a reményt. Igen, gyászidő minden temetés, de emlékezés is.

Végül ezzel zárt a beszédét: Órizze kegyelet és tisztelet az itt elhelyezett holtakat. Minket pedig őrizzen elő reményünk, az Üdvöztőbe vettet hitünk és egymás iránti szeretetünk.

A emlékező-emlékeztető beszédek után a megjelentek követték a rabbik által vitt koporsót, következett a temetési szertartás, melyet Kardos Péter főrabbi és Fekete László főkantor – aki elejétől végig gyászszoltárok éneklésével kísérte az eseményt – vezetek. Elhangzott a közös kád is, s végül a jelenlévők elhelyezték az emlékezés köveit.

Gál

Élet Menete a kereszteny-zsidó összefogás jegyében

(folytatás az 4. oldalról)

Ha erős és őszinte az akarat, ha nem egy-egy alkalomra szól, a még ma is meglévő, hangját hallató gyűlölet meghátrálásra kényszerül, a kézfogásból kiáradhat a béke és egy más megszűrésének áldása.

A színpadon Bangó Margit Kossuth-díjas előadóművészét látották-hallhattak, elhangzott a Jiddise máma, a Jelem, jelem és egy együtt éneklésre hívó zsidó dal. Majd tizenéves fiatalok adtak elő egy performanszot, melyben megfogalmazták, mit várunk a felnőtt társadalomtól. Ezután Róma főrabbi szólt videoüzenetben az Élet Menete résztvevőihez.

Aharon Tamir

A színpadon Aharon Tamir, a Nemzetközi Élet Menete európai igazgatója lépett a mikrofonhoz. Ma azért jöttem el együtt menetelni veletek, hogy megemlékezzünk a magyar zsidó közösségről, amelyet nagyon rövid idő alatt deportáltak, hogy végül szörnyű halálukat leljék azon a helyen, amelyet a menetünk minden évben meglátogat: Auschwitz-Birkenauban.

Megteszünk minden, amit csak tudunk, az emberek és az emberi jogok védelme érdekében, a rászorulók támogatása és tisztelete érdekében, nem feledkezzünk meg az utolsó túlélőkről, akik még mindig köztünk vannak, és újra meg újra megemlékezzünk a Világ Igazairól, akik a saját életüket kockára téve, számos életet mentettek meg egy sötét korszakban.

Emlékezzetek, emlékezzenek, és ÜGYELJETEK, hogy SOHA TÖBBE ne történhessen meg!

Ilan Mor

Izrael Állam magyarországi nagykövete, Ilan Mor (tolmácsa Grosser Tamás volt) egyebek mellett kihangsúlyozta: az Élet Menete ellentéte a halálmenet, s az élet győz. Másnak lenni nem betegség, s mások gyűlölete nem orvosság. A mai demokráciában jog másnak lenni. Azt adjuk tovább a fiatal generációknak, hogy a rasszizmus ellen minden eszközzel harcoljanak, bárhol is észlelik, bárhol is jelenik meg. Amíg bárkit is üldözhetnek, amíg erőszakos események zajlanak az egész világon, fontos az erős identitás.

A nagykövet köszönetet mondott az Élet Menete szervezőinek, önkénteseinek valamennyi toleranciára nevelő programról, majd hozzátette: Meneteljetek, hogy a soát ne lehessen alábecsülni vagy megtörtenést tagadni, meneteljetek Izraelről is, amelyet a borzalmakat túlélő emberek építettek. Meneteljetek egy szébb holnapról!

Ismét videoüzenetet következett, ezúttal Korda György énekes, előadóművész szavait hallhattuk.

Röhrg Géza

Székelyi József konferálta fel a Kossuth-díjas író-költőt, a Saul fia főszereplőjét, Röhrg Gézát, aki teljes beszédét olvasztájuk.

Hölgyeim és uraim!

Isten és a holokaust, ez a címe a mondandónak. Mielőtt azonban belekezdeném, engedjék meg, hogy egyvalakiról külön is megemlékezzem. Auschwitz egyik nagy kérdése, hogy mihez kezdjen vele a művészett. Lehet-e mézet készíteni a Vénusz légycsapójából? Akadt-e már vajon olyan csodálatos méhecske, melynek sikerült virágport gyűjtenie a húsevő, rovaremészőtől? Márpedig Kertész Imre ilyen csodálatos méhecske volt. Benne és a kónyeiben éppen ez az egyetüllálló: a világ kérlelhetetlen tisztánlátása egyfelől, másfelől a méz, az élet mindenről erőteljesebb igenlése és öröme.

Csakazértis.

Aki zsenge 15 évesen szabadult föl 1945-ben, ma már az is 86 esztendős. Hamarosan magunkra maradunk tehát, nem

tudunk majd a túlélőkhöz fordulni segítségről, mert nem lesznek már közöttünk a túlélők. Kivéte Köves Gyurit a Sorstalanságból. Amíg lesz, ki magyarul olvas, ő továbbra is itt él majd velünk.

Köszönet és hálá ezért Kertész Imrének, zécher livráchá, legyen az ő emléke áldott!

Tisztelt egybegyűltek!

Olykor nem röstellerék így imádkozni: „Magadra is vigyázz, Uram, hisz nélküled nekünk befellegzett.” Sokak szerint persze ezen rég túl vagyunk, a Jóisten nem vigyázott magára elégé, elaludt a volánról, s ha előbb nem, a 19. század végére már egészen biztosan kiműlt. Ha mégis maradt valaki, bárki, aki a 21. századra sem veszítette el a hitét, annak a holokausttal is farkasszemet kell tudnia nézni. Hallottuk, halljuk mindenholnan: a személyes, gondviselő Isten eszméje a kétézer fős gáz-kamrák Európájában egyszer s mindenkorra vállalhatatlanná lett. A Saul fia közönségtalálkozón is gyakran nekem szegzétek, a látottak után ugyan mit keres a kipa a fejemen. A következő történettel szoktam erre válaszolni.

Idén is több ezren

Joszi, a szappanfőző, biztosan megvolt rá a maga oka, egy szép nap azzal rontott be a rabbihoz, hogy hosszú évek töprengése után arra a végkötvetkezetről jutott, Isten vagy nincs, vagy erőtlen, vagy ami a legrosszabb, van is, mindenható is, csak épp nem érdekeljük őt. Teljesen mindegy különben, dühöngött Joszi, a szappanfőző, hogy nincs, erőtlen, vagy csak nem érdekeljük őt, a lényeg, hogy ez a valaki, akit mi Istennek nevezünk, egyszerűen nem éri meg a fáradságot. Nem éri meg, hisz notoriusan hátat fordít a bajba jutott, gürcölő jámboroknak, míg a sok becstelen gazember él, mint Marci Hevesen. Gyere, mutatok neked valamit, séjtált ki Joszival az utcára a rabbi, ahol az eső utáni sárban épp gyerekek birkóztak. Mielőtt elfelejtem, szól a rabbi mintegy mellékesen, a szappan, amit főzöl, sajnos nem vált be. Hogy, hogy nem vált be? Nem működik, tárta szét karjait a rabbi. Olyan nincs. De bizony, most mostunk, s nézd, egy perc alatt piszkos lett az összes gyerek ruhája. A szappan működik, de természetesen csak akkor, amikor épp használják, fakták adtak ki önélezetet Joszi. Amikor nem használják, akkor már nem működik. Amikor nem használják, akkor már nem működik, he? Na, látod, mosolygott a rabbi, pontosan így van ez a Jóistennel is.

Hol volt az Örökkelvaló Auschwitzban? – hangzik föl a vág, hol szívsorító hitelességgel, hol hamisan, kamuból, kibúvó gyanánt. Hol volt ő? Ő, aki azt véste a kőtáblára, Ne ölj, aki megtiltotta az emberáldozatot, megtiltotta a bosszút, aki Mózes harmadik könyvében megparancsolja, véhávtá löréáchá kánochá, szeresd felebarátodat, mint tenmagadat, ő, aki minden kiáll, úgy a Tórában, mint a prófétái által, a szegény, a jövevény, az árva és az özvegy jogaiért, ő, aki még

azt is külön parancsba adja, 2Móz23, hogy ha nyergén teherrel látod az ellenséged, ismétel, az ellenséged szamarát, kötelességed segíteni neki lemárházni azt.

Hol volt ő Auschwitzban? Megmondom. Egy prics alá mászott be harminckilósan, tifusztól égő, beesett szemekkel, mikor a menekülő náci sztahanovistái pisztollyal rohanták végig a barakkokat, hogy aki még él, azt mind lepuffantsák. De ott volt a magyar zsidókkal és cigányokkal is, aki bár utoljára érkeztek, mégis ők szenvedtek tán a legtöbbet, hisz a háború vége felé az SS már spórolt a Zyklon B-val, sokszor feleannyit szórtak csupán be a nyílásokon, így a magyar áldozatok agóniája ketszer olyan hosszú ideig tartott, mint a korábbi évek elgázosítottjai.

Nem, nem mentem föl a Jóistent. Nem tudom, s nem is szabad ő fölmenteni. Tétemre kell hívjuk az Urat, hisz Auschwitz két tekintetben is végervényesen módosította normáinkat. Egyrészt láthatóvá tette, mire vagyunk mi, emberek, képesek egymással, mennyire és mennyien el tudunk aljasodni, másrészt az is fájdalmasan egyértelmű vált, mi az, ami még „belefér” a Mennyei Atyának anélküli, hogy közbeavatkozna. Elmozdult, örökre megváltozott az önmagunkról, de a Jóisterről alkotott képiunk is. A soá az a történelemben, ami a tudományban a relativitáselmélet. Senki nem érti, de mindenire vonatkozik.

Tétemre kell hívjuk az Urat. Én is újra és újra belefűjök a játékevezetői sípba, azonnal meg is adom minden tizenegyest, ám a kelleténél már hosszabban kotorásom a zsebemben, és végül valamiért mégsem mutatom föl soha Istennek a piros lapot. Pedig nem először szabálytalankodik nagyon durván. Nem, nem mentem fel őt. Azt mondom csupán, hogy ez nem olyan egyszerű. Azt mondomb, a szappan igenis működik, de természetesen csak akkor, amikor épp használják. Amikor nem használják, akkor már nem működik. Ócska propaganda, szemmenszett hazugság tehát, hogy Isten megmérrettetett, és könnyűnek találtatott. Épp fordítva áll a dolog: Isten nehéznek találjuk, ezért el sem jut szegény a megmérrettetésig.

El-e akkor hát a holokaust után az Örökkelvaló, vagy valóban kádist kell mondunk már őtőná is? Erre a kérdésre színtén csak egy történettel tudok válaszolni.

Mojsi, a forrófejű kamasz, szörnyen elunta szülei lelkésült áradózását egy bizonyos barlanglakó remetéről. Úgy vélte, épp itt az ideje már, hogy valaki végre lerántsa már a leplet a híres-hírhedt bölcsről. Gonosz tervet forralt. Kivett a fészekből egy pelyhes verébfiókát, s hátratteti kézzel odaállt a barlang elé. Mikor kijött a remete, azt kérdezte tőle: Mi van a kezemben, őreg? Kismadár, felelte az. Na jó, de él-e vagy sem, kérdezte Mojsi idegesen, készen arra, hogy ha kell, markában egy pillantás alatt halára szorítsa a fiókát. El-e vagy sem, türelmetlenkedett. Az tőled függ, fiam, válaszolta a mester.

Drága barátaim!

Az ember szabad. Sok minden nem rajtunk múlik, de a legfontosabb igen.

Köszönöm szépen, hogy meghallgattak.

A szónokot még a színpadon marasztálták, s egy ünnepélyes aktus keretében az Alapítvány Kézdy György-díjjal, Kelemen Zénó szobrászművész alkotásával fejezte ki további köszönetét. Az elismerést Gordon Gábor és Székelyi József adta át Röhrg Gézának. Egyúttal két meglepetésvendéggel is szolgáltak a szervezők, a Saul fia két gyermekszereplőjével, Farkas Balázs-szal és ikertestvérelével, Gergővel, aikik felváltva játszottak a filmben.

A délutáni eseményt Bangó Margit dala zárta. A művészről előadása közben sok-sok léggömb emelkedett a magasba, az Élet Menete egyik ars poetica értékű jelmondatával: Soha többé soá!

- gáljuli -

BENEDEK ISTVÁN GÁBOR

Gerasdorfi keringő

Tótkomlói édesanyám, Braun (Kohn) Rózsi, június 16-án
utcanevet kap Bécs-Gerasdorfban

Idén, április 5-én, tíz bécsei vendégérkezett – buszal, gépkocsival – pesti lakásunkra. Köztük volt Ausztria egyik európai parlamenti képviselője, továbbá Gerasdorf polgármestere, a strasshofi és a bécsei holokausztutató intézetek néhány tudományos munkatársa, valamint városvezető tisztszelők. Engedélyt

és ez az írásom magyarul és németül is megjelent több országban is, sőt két novellákötetben is napvilágot látott. Ezután a történet szerepelt Steven Spielberg amerikai filmrendező dokumentumsorozatában, amelyet a náci lágerek túlélőiről forgattott, s ebben visszaült a „Négy perzsaszönyeg” című írásom tartal-

kéletes humanizmussal bántak veünk, igaz tiszességgel. A szovjet parancsnokság katonai pecséttel látt el az írást, és közjegyzővel is igazoltattuk. Reméltek: a dokumentumnak használt lájtjáról.

Évekkel később kaptuk az utolsó levelet Seidléktől. Aztán a levelezés – a címek változása miatt – megszakadt. De a levelek azóta is megvanak, mind a mai napig vigyázom őket.

Egyeszer csak felhívott telefonon Lukas Mandl, az alsószászországi parlament képviselője, egyúttal EU-parlamenti bizottsági elnök, és arról értesített, hogy eljönne hozzánk, és vele Alexander Vojta, Gerasdorf polgármestere, továbbá néhány, a témát kutató tudós és önkormányzati tisztszelő. Rövidesen a bécsei Wiesenthal Intézettől, Kovács Éva kutató asszonytól kaptuk az értesítést: 2016. április 5-én eljönne hozzánk néhány osztrák érdeklődő. Csak ennyi, és nem több. A levélben nevek, címek, beosztások nem szerepeltek. A látogatás oka sem.

A jelzett napon bekopogott ajtónkon tíz bécsei, illetve gerasdorfi illetőségű vendég. Kérdéseket tettek fel nekem az ausztriai deportálásunkról, az átélt eseményekről, a helyszínekről, a személyi vonatkozásokról. Nagy figyelemmel hallgatták válaszaimat, többen jegyzeteltek. Arról is tájékoztattak, hogy június közepe a gerasdorfi állomáson emlékművet avatnak, ahol megemlékezést tartanak, és oda elvárnak benünket is.

Mondanom sem kell, amikor elhangzott a tervük és kéréstük édesanyámmal kapcsolatban, könnyek szöktek a szemembe, és a feleségemébe is. Édesanyám emléke frissen él a szívünkben, a lelkünkben, és minden nap, hogy ne jutna eszembe drága fivérem, dr. Benedek (Braun)

Pál szakmai nevelése, ösztönzése a pályámon. Jóllehet ő 1956 után Izraelbe költözött, ahol újságíró, lapszerkesztő lett az Új Kelet című napilapnál, de kapcsolatunk rendkívül szoros, bensőséges maradt, és minden vonatkozásban élénk, odaadó volt.

És most, hogy Ausztria, Bécs és Gerasdorf ilyen formában emlékezik meg édesanyánkról, Braun Hugóné született Kohn Rózsi volt deportált személyéről, bátyám helyett is mondhatom: a névadást az Ausztriába elhurcolt magyar zsidóság nevében jelképesnek érezzük. A megbeszülést fontosnak és a két ország szomszédsága, a történelmi összefüggések, a szimbiozis okán is több mint jelentősnek tartjuk. Áldással szólunk a pillanatról, amikor megszületett a javaslat az utcanevadásról.

Mi, zsidók, a náci zsidósáról és áldozatairól soha nem feledkezhetünk meg. Az emberi jóságról azonban – töretlen hittel – minden szólnunk kell. A hajdani Seidl családról éppúgy, mint Bécs-Gerasdorf jelenlegi, tisztességes, nemes gondolkodású politikusairól, tudományos kutatóiról, lakóiról.

* * *

Felhívtam telefonon prof. dr. Szita Szabolcs történészét, a Holokauszt Emlékközpont főigazgatóját. Elmondta: a történelmi dokumentumokból nem derül ki pontosan, hány magyar foglyot őrizték Ausztriában.

Számukat félmillióra, hatszázzerre becsülhetjük. Édesanyám táblával megörökített jelképes emléke, utcaneve – több mint hetven év után – az ő sorsukat idézi, és sokuk drámai halálát. Legyen áldott édesanyám emléke, s idézzük az utódok tisztességet megbecsüléssel!

Anyám

kívántak kérni tőlem arra, hogy édesanyámról nevezhessenek el egy utcát abban a lakónegyedben, ahol hetvenkét ével korábban – pontossabban 1944 júniusától októberéig – az ott kialakított lágerből a dolgozni képes deportáltakat, így édesanyámat is, munkára vezényelték.

A gerasdorfi láger a bécsei gázgyárhoz tartozó fűves területen állt. Mellette működött egy jókora üzem, melyben vasúti talpfát gyártottak.

A lágerfőnök egy hajnalon új munkára vezényelte ki az édesanyámat. Nem répaegyelésre, mint máskor, hanem Gerasdorf pékmestere házának takarítására.

A gázdaszony a feladatot személyesen kiegészítette a függönyök mosásával, továbbá a szőnyegek kifizítésével.

Anyám javasolta, hogy a pékné őnagysága ne ecetes vízzel keféltesse a perzsákat, mert a sav kiveheti a színüket, hanem csak szappanos vízzel tisztítassa őket. A munka fázisainak megbeszélése, majd a családunkra vonatkozó információ a két asszony között rökonkisenetet ábrezett.

Sok-sok ével később e történetet egyik novellámban megörökítettem,

Holokausztkiállítás Tiszafüreden

A megnyitón Gordon Gábor, az Élet Menete Alapítvány elnöke köszöntötte a vendégeket. Ezután Ujvári Imre polgármester méltatta Lebovits Imrért, aki az embertelen bánásmódból, a betegségek és a koncentrációs tábor borzalmairól színlőkörön keresztül a „szép helyre születtem”. A polgármester szerint „csak az igaz ember képes így élni és emlékezni”, megítélése szerint a kulcsmondat: „igaz embernek maradni”. Erré figyelmeztet a túlélő életútja és az Élet Menete Alapítvány Vándorkiállítása, amely mindenannyunk számára kijelöli az utat, amelyen zsidó és nem zsidó csak együtt tud végigmenni.

Lebovits Imre beszédében fontosnak tartotta elmondani, mennyire bizakodók voltak a zsidók, amikor minden értéküket hátrahagyva kivezényelték őket a téglagyárba. Beszélt a túlélőkről, akik ma már kevesen vannak, és a felelősökről, akik Kelet-Magyarország zsidóságát elpusztították. Gondolatait Áder János köztársasági elnök szavaival fejezte be: „Nincs bocsánat arra, ha egy állam a saját polgárai ellen fordult.”

A felszólalókat Szabó György, a Mazsök elnöke követte, majd Róna Tamás rabbi zárta a hivatalos megnyitót. Az eseményen több sajtóorgánum is képviseltette magát. Az Élet Menete munkatársai és a helyi gimnázium és szakközépiskola önkéntes diákjai áldozatosan köszönhetően négy nap leforgása alatt közel 700 látogatót fogadott az utazó tárlat, amely 2016-ban továbbgurul számos magyarországi nagyvárosba, így Nagykállóra, Budapestre, Nyírbátorra és Mátészalkára.

Zám Ildikó

KÖNYVISMERTETÉS

Lichtig második élete

„A ki nem mondott szavaktól olyan nehezek a halottak a koporsókban.”
(Henry de Montherlant)

Az Aura Kiadó első embere, Deák Gábor készítette elő számomra néhány hete azt az interjút, amelyet egy, a napokban már megjelent és kapható könyv írójával készítettem. Személyesen nem ismertem a Lausanne-ból érkezett urat, és ahhoz, hogy egyáltalán tudjam, mi okból találkozom vele, alaposan elkélt Gábor előzetes felvilágosítása.

Nos Lackó Gábor nálam sokkal jobban készült a beszélgetésre, és ahogyan teltek a percek, úgy sajdult belém korosztályunk sorsközössége, pszichés problémája. Téjé, hiszen nálunk is így... Én sem kérdeztem, míg lehetett; hamar ráébredtem, hogy szüleim nem akarnak velem tudatni bizonyos dolgokat...

Kettőnk közül az író javára szól, hogy ő legalább kutatt, emlékezett és emlékeztetett. Megírta édesapja emlékére Lichtig második élete című, kor- és családtörténeti könyvét, melyet minden bizonnyal a mai hatvanasoknak, azok gyermekinek szánt.

Szeretném, ha nagyon sokan forgatnák a kötet lapjait, ezért nem fogom részesítetni az olvasottat, hanem a korra, helyzetekre történő utalásokat pontos idézetek formájában teszem közzé.

„A recézett szélű fényképről egy négy év körül kislány mosolyog az objektívbe. A hátoldalra valaki, bizonysára a kislány édesanya, tintaceruzával felírta a dátumot: 1943. december.

A fotóra ötéves korom körül, a nagyszobában lévő vitrines szekrény fiókjában, egy szürke, fedes papundeki dobozban leltem rá.”

„Apa lihegec becipelte a fával teli zsákot. Csak erre várta. Ki ez a kislány? – kérdeztem. Klárika – mondta halkan. Ki a Klárika? Nyelt egyet, tétován nézett hol ráim, hol a fényképre... Klárika a kislányom volt. A te kislányod? Tényleg? – hebegtem. Tényleg – felelte tömören. Meghalt szegény a háború alatt. Annyira beteg volt? Nem. Elvitték a németek nagyszüleiddel együtt, és nem jöttek vissza – mondta tagoltan. Megölték őket! És te nem tudtad őket megvédeni? Anya nagyon el volt keseredve, amikor Klárika meghalt? – forgattam benne tovább a kést. Anya nem ismerte őt, neki akkor másik családja volt – felelt, tekintetét elfordítva. Szóval? Neked azelőtt nem Anya volt a feleséged? Nem. A Klárika anyja. És ő most hol van? Ő is elvitték és megölték – felelte rekedten. És Anyának is volt azelőtt férje és gyermekei? – kérdeztem óvatosan. Kérdez meg tőle, majd ő elmeséli – válaszolt kitérően.

Kirohantam a konyhaba. Anya éppen hagymát pirított. Neked is volt gyerek énélőtem, mint Apának, és másik férjed is? – tátmadtam rá. Volt – felelte falfehéren. Egy kislány, Gabika, öt hónapos korában éhen halt a gettóból, a háború végén. Hogy hogy éhen halt? – kérdeztem kiszáradt torokkal. Rosszkor született szegényke, alig volt ennivaló, nagyon le voltam gyöngülve, nem tudtam szoptatni, elapadt a tejem... És volt egy férjem is, Révész Sándor – folytatva, most már nyugodt hangon, mintha valakinek a történetét mesélné: Eltűnt, soha nem került elő. Biztosan megölték.

Ezen a reggelen megértettem, hogy én csak pótligyerek vagyok a halottak helyett. Aztán később rájöttem, ha Klárika és Gabika élnének, akkor én nem lennék. Helyettem ők.

Biztos vagyok abban, hogy miként a szerző, nem mellesleg én magam is, még rengetegen szembesülök kisgyermekként vagy felnőttként ilyen helyzettel. Nem egyformán kezeltük a dolgot. Súlyát életünk végéig cipeljük. Mi – akik a háború után születhetünk.

A könyv főhőse, Lichtig Imre munkaszolgálatos évei, szökése, bujkálása, majd hazatérése után szembesült sok egyéb mellett a tényel is, hogy: „senki sem várja, sem felesége, sem kislánya, sem szülei, sem húgai”. Hiába ingázott nap mint nap sok ezredmagával a Síp utca, a Vöröskereszt, a pesterségi hitközség deportáltlistáit kutatva, s reménykedve, hátha... Pesten élő Lili testvére és férje maradtak életben. Később, sokkal azelőtt, Hédi húga is előkerült, az ő szavaival: „Nem tehetek róla, hogy pont én éltem túl, ha tudtok, bocsássatok meg nekem! Csak véletlen volt, hogy éppen én...”

Hány túlélőről hallottam én ezt a mondatot...

Lichtig is emészette magát: „A testem túlélte, de megölték a lelkemet. Mosztantól az egész hátralévő nyomorult életemben viselhem kell a koloncot, hogy én vagyok felelős a halálukért. Én ötem meg őket! Bíztak benem, hogy én erős vagyok, meg tudom őket védeni, de méltatlann voltam bizalmukra. Tettek át a gyereket...

Ujrakezdés, sodródás, különféle munkák, elfoglaltságok, államosítás, 1956 („Papírok vannak a fákra ragasztva, nagy, vastagon áthúzott Dávid-csillag volt rájuk ragasztva. S alatta a szöveg: Icig, most nem jutsz el Auschwitzig.”). Munkástanacs: „Nem lehetett visszautasítani, kész tények elő állítottak.” Mosolytan öröm, keserűség-bánat, emlékezés, az új élet első szédere, melynek során „Lichtignek eszébe jutott, hogy tavaly első ízben Kláriával tette fel a betanult négy kérdést a nagypapának a Hagadából... felállt az asztaltól, szemét elfuttotta a kóny, és rekedt hangon elnézést kérve kisítet a szobából.”

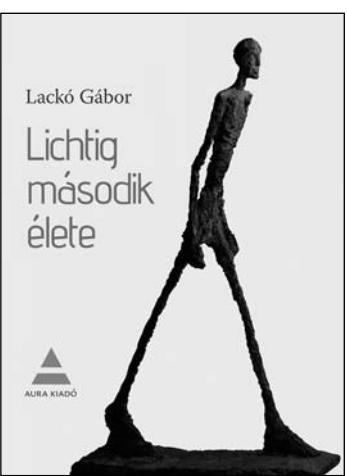
Lichtig sokáig érezte, hogy a magányosság béllegével a homlokán céltalanul őgyeleg... majd második élete több új fordulatot is vett. Ezek egyike rábeszélésre a névváltoztatás volt, a másik pedig megismerkedése egy gyönyörű özvegyasszonnyal. Kettejük házasságának gyümölcsé a könyv írása.

Térmezésesen mindenről és sok-sok egyébről részletesen és nagyon olvasmányosan ír a szerző.

S következzék azok, ami miatt Lackó Gábor félbehagyta készülő regényét, és belefogott ennek megírásába. „Éppen az egyik szőlőtőkéhez hajolt le, amikor mellkasába nyilalt az éles fájdalom, és előtötte a forráság. Legutóbb is így kezdődött, futott át az agyán. [...] Egyik utcai telefon sem működött. [...] A súlyos csendben csak Lantos (Lichtig) egyenletesen hörgése hallatszott, minden idegeszálukkal figyelték az utca felől jövő zajokat, de a mentők sehol. Aztán egyeszerre csend lett.” „Gyere haza! Apád meghalt!”

„Hogy lehet az, hogy valaki egyszer csak nincs? Tegnap még lekísért az autóig, beszélni akart velem, el akart mondani valamit. Azt válaszoltam, hogy inkább majd ma. [...] Rádöbbentem, hogy nem ismerem azt az embert, kit az imént eltemettem. [...] Apa, lesöpröm a gombfoci sapotokat az asztalról, bele a dobozukba, visszateszem a terítőt. Légy szíves, tekerd össze a viaszosvászon sakktáblát, tegyük a fiókba a figurákat. Nem, ne is kártyázzunk. Dehogys, nem sietek seholról, nincs sürgősi dolgom, tényleg nincs. Itt maradok egész este, ameddig csak akarod. Hogy beszélgettünk. Hogy miről? Mindegy, amiről akarsz. Rólad. Nem tudok rólaid semmit.”

A könyv megvásárolható a Líra, a Lant, a Libri, az Alexandra és a Láng Téka üzleteiben.

APRÓ- HIRDETÉS

VEGYES

Üjlipótárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniiimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. és www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Tóthné Hűvös Katalin fogtechnikus mester. Fogosrok, hidak készítése, javítása soron kívül. Fogszabályozó, fogfehérítő. Fogászati háttér biztosított. Szolid árak. Mozgáskorlátozottakhoz hálóhoz megyünk. Hétvégi ügyelet. 1013 Bp., Krisztina krt. 51. fszt. 1. Déli pályaudvarhoz közel. 06-30-222-3016, 06-1-356-9372.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, könyvnyomtatás, névjegykészítés a Mammut I.-ben (III. em. 312-es üzlet), a II. és a VI. kerületben. Messinger Miklós, 06-20-9349-523, www.rcontact.hu

Itt a tavasz, vár Izrael és a Sar-El program, gyere velünk önkéntesnek! Csoport indul: május 15.-június 5., június 5.-9. További információ: Deutsch János, janos.deutsch76@freemail.hu, tel.: +36-20-233-8454, vagy személyesen az Izraeli Kulturális Intézetben minden kedden, 16–17 óra között.

CÉZÁR házban (Hegedűs Gyula utcában) átépített, amerikai stílusú, kétzsoha+gardróbszoba+erkélyes, déli fekvésű lakás kilátással a budai hegyekre bútorgáva vagy anélküli május 1-től kiadó, 140 ezer Ft vagy 450 euro. Tel.: 06-20-942-9399.

Centrumban lévő, nívósan berendezett, panorámás lakás turistáknak kiadó. napfenyeskenyelem@gmail.com

Üzletek eladók: Dohány u. 11 m² (14 m²), Óbudán, Bécsi út forgalmas részén 22 m². Ingyenes parkolás. +36-20-935-4867.

Kastélyok berendezéséhez vásárolok festményeket, ezüsttárgyat, étkészletet, cukordobozt, tálcait stb., Kovács Margittól kerámiákat, herendi porcelánokat, régi álló-, fal-, asztali órákat, bútorokat, márványszobrokat stb. Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem készpénzzel. Értékbecslés díjtalan. 06-20-280-0151.

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jungoras.hu

Életjáradéki szerződést kötné egyedülálló, idős személyivel fiatal zsidó pár megbízható anyagiakkal. Jellege: Gondtanlan aranykor. Elérhetőségek: +36-70-360-3559, maccabi9@hotmail.com

Budapest belvárosában üdüljön fél áron. +36-20-935-4867.

Mártír-istentiszteletek 2016

Május 29.

Baja	10.30	Ady E. Könyvtár zsinagóga
Nagykanizsa	10.30	temető
Szarvas	10.30	Frankel L. úti zsinagóga
Kiskörös, Kecel	15.00	
Soltvadkert		
Pásztó	10.00	volt zsinagóga falá emléktábla
	10.30	temető
	11.00	

Június 5.

Devecser	11.00	temető
Kiskunhalas	11.00	zsinagóga
Kecskemét	15.00	temető
Mosonmagyaróvár	14.00	temető
Balassagyarmat	11.00	temető
Eger	15.00	temető
Kípest	11.00	temető
Révkomárom	10.30	temető
Nagymegyer	17.00	emlékmű
Zalaegerszeg	10.30	volt zsinagóga
	12.00	temető
Szentendre	11.00	temető

Június 19.

Salgótarján	11.00	temető
Nyíregyháza	10.00	emlékmű és temető
Székesfehérvár	11.00	temető
Kápolnásnyék	15.00	temető
Esztergom	11.00	temető
Sárbogárd	16.00	temető
Nagykáta	10.30	temető
Tata	10.00	temető
Tatabánya	14.00	temető

Június 26.

Szolnok	14.00	zsinagóga
Szécsény	11.00	temető
Békéscsaba	15.00	temető
Veszprém	10.00	varosi emlékmű
Gyula	12.00	temető
Dombóvár	14.00	zsinagóga
Kaposvár	11.00	temető
Miskolc	11.00	avasi temető

Június 28. kedd

Vác	10.00	történelmi sírkert
-----	-------	--------------------

Július 3.

Cegléd	09.30	imaház
Győr	11.00	temető
Nagykőrös	11.30	zsinagóga
Pécs	10.30	zsinagóga
Szekszárd	10.30	Művészeti Palotája
Sátoraljaújhely	15.00	temető
Karcag	11.00	temető
Keszthely	11.00	zsinagóga
Jászberény	11.00	temető
Soroksár	09.15	temető
Erzsébet	10.15	temető
Csepel	11.30	temető
Szombathely	11.00	temető
Tapolca	14.00	Csányi u. emléktáblánál koszorúzás, temető

Július 10.

Sopron	11.00	temető
--------	-------	--------

Július 17.

Pápa	10.00	zsinagóga
------	-------	-----------

A további időpontokat folyamatosan közöljük. Kérjük olvasóinkat, hogy az időpontokat, helyszíneket rendszeresen kísérjék figyelemmel, mert változás lehetséges.

féléből) összeállított emberiségtörténete volt. A 100! című, három teremben szellősen elhelyezett tárgyegyüttes nagyon mai, ugyanakkor összefoglaló jellegű válogatás.

Ami markánsan megkülönbözteti elődjétől, de a technikai kiterjedékkel felhabosított tárlatoktól is, hogy látszólag visszatér a hagyományos egyentárlók használatához. Ám már a szent szövegek is rendhagyóak. Például az Eszter könyve a ricsei rabbie volt, és nem a klasszikus, ismert történetet beszéli el, hanem a tiszaseszlári zsidók legendába illő megszabadulását. Aztán láttható Ferenc József eléggé gyakorlatban krezre valló grafikája – ám közelről kitetszik, hogy szövegek, bibliai mondatok rajzolják ki a „kegyes uralkodó” arcvánásait. (Valamivel odébb viszont Kossuth névjege valik szakralizált tárggyá...) Rendkívül érdekes az a társasékről szóló kötet, kellett volna, hogy ne jusson méltatlan sorsra, de a múzeumnak ajándékozó tassi ortodox rabbi úgy gondolta, ez a környezet semmiképp sem méltatlan hely.

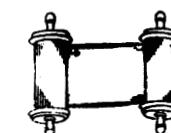
A családi és zsinagógai kegytárgyak és csak ünnepi használatra szánt eszközök – mint a herendi széderlátlak – egyszerre mesélnek a hétköznapi rövidítésekkel, az ünnepekről – mások meg még a politizálásról is. Vajon mikkora kalandozás utat járt be az a fakultív rövid zászló, mellyel a lengyel-litván szociáldemokraták üzentek a világnak jiddisül: „Le a cári alkotmánnyal, éljen a demokratikus köztársaság!” 1905-váig csak a környezetet érte a hagyományos ünnepi szimbólumok.

Nem vált soátörténettől a második terem, bár akadnak megindító részletei. A családi emlékezésekben nem egyszer esik szó a deportáló vagonokból kidobott üzenetekről, cédulákról. Itt Reich Jenő néhány, a címmelzetthez eljutott sorát őrizték meg az utódok – az

A 100 év – 100 tárgy koncepció ihletője a British Museum ugyancsak száz tárgyból (meg minden-

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Máj. 6.	Szombat reggel Máj. 7.	Péntek este Máj. 13.	Szombat reggel Máj. 14.
	Dohány	18.00	9.30	18.00
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.30	18.30	9.30
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	19.50	8.00	20.00	8.00
Alma u. 2.	16.30	8.45	16.30	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.	

Kis magyar számmisztika

A „zsidószám” kifejezést kb. 30 éve hallottam először, Budapesten.

Felhívtam a telefonos tudakozót, és kértem, hogy egy telefonszámhöz adják meg az előfizető nevét. A központos rövid keresés után így válaszolt kérsemre: zsidószám. Mellbevágott, ma is emlékszem. Kérdeztem: az meg mit jelent? Titkos – válaszolta.

Nemrég ismét alkalmam volt megízeln az e szóból áradó „kedvességet”. Egy vidéki város egyik bankfiókjában elmondtam az ügyintézőnek, hogy ottani kollégájóne nemrég roszszul rögzítette a mobiltelefonszámat, és kértem, javítsák ki. Az ügyintéző felhívta a központban dolgozó kollégáját Budapesten, aki nem értettem, hogy a problémát, majd így kommunikálta az esetet: „a kollégánom véletlenül zsidózta az ügyfél telefonszámát” – már mint az enyémet.

Idáig a zsidóni szó emberre vonatkoztatva volt ismeretes, most már telefonszámot, esetleg más számot is lehet zsidóni? Külön érdekes volt, hogy a vonal másik végén levő banki munkatárs értette a szó jelentését, mert ha nem értette volna, akkor annak a hőgynek, akiel beszéltem, el kellett volna magyaráznia a jelentést a másiknak, a központosnak.

Én rárérdeztem, mit jelent az, hogy zsidóni a telefonszámot. A válaszból megtudtam, hogy ha felcserélnek két számjegyet, akkor az eredmény: zsidószám. Tehát zsidóni immár a számokat is lehet. Függetlenül attól, hogy melyik kettőt cserél fel, és attól is függetlenül, hogy a számjegy csere szándékosa vagy véletlen. A hibás szám = zsidószám. Elképzelni is szörnyűség, mi lenne, ha bankszámlaszámot is lehetne „zsidóni”, ha még még a rajta levő összeget is... – na jobb, ha nem ragozom.

Felmerült bennem, hogy megmondom neki, én is az vagyok, nem csak a telefonszámon, de megkíméltem ettől. Szerintem értette a kérdésemből is, mert ha nem lennék zsidó, akkor tudnom kellene, mit jelent. Sőt már arra is gondoltam, hogy jobb lenne, ha maradna a telefonszám olyannak, amilyen, valahol összetartozunk.

Eltűnődtem azon, honnan eredhet ez a „szellemes” hasonlat. Arra jöttem rá, hogy valószínűleg a héber írás fordított irányá (jobbról balra) válthatott ki ezt a minősítést. Matematikusnak érdekes kis feladat lehet: Hány zsidószám képezhető egy 7 jegyű mobiltelefonszámból, ha a számjegyek páronként tetszőlegesen felcserélhetők?

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk...

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létenek folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tölünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-uia.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136

Az egyik csütörtök reggeli istentiszteletben megkérdeztem a hittestvéreket is, hogy mit gondolnak erről, ismerik-e ők is ezt, és milyen tapasztalata voltak e téren. Természetesen tudtak róla, és a magyarázatot is értették. Egy nyugdíjas bankfiókvezető úr szerint ez országosan ismert formula.

A településen, ahol születtem, a helyi múzeumban egy történész hölggyel dolgozta a helyi zsidóság historiáját. Ebben olyan szavak is említve vannak, mint: zsidókút, zsidóhegy – mintegy bizonyságot, hogy éltek itt zsidók régen, így ezeket a szavakat ők is hallhatták eleget. Biztosan nekik sem esett jól, és a történelmi helyzetet ismerve, nemigen merhettek észrevételeit tenni, vagy esetleg újságban tilta-

kozni ellene.

Leegyszerűsítve tehát, ha a magyar kártyában a makk hetestől a Tavasz tündéreig bármelyik fordítva kerül a pakliba, a fiúk közül valaki egyből rámondta: ez zsidó. Ennek 60 éve már, mégis pontosan emlékszik rá.

Félére most a tréfával. Vajon minden népre jellemző ez a fajta gúnyolódás az együtt élő nemzetiségekkel, vagy inkább csak kelet-közép-európai specialitás? Kizárasos alapon: a finnekre és általában a skandinávokra biztosan nem jellemző. E lap hasábjain olvastam nemrég, hogy magyar holokauszttúlélőkből alapított kórus járt Finnországban kb. két éve, és az a fogadatás, amiben ott részük volt, az nagyon emlékezetes marad számkra. Mint az Új Életnek elmondta, a kórus tagjait olyan barátsággal és kedvességgel fogadták, hogy azt hitték, „más bolygón vannak”. (Finnországban összesen 8 zsidót vittek el haláltáborba, Helsinkiben emlékművet emeltek a neveikkel.)

A britéknél, a franciaknál és az olaszoknál is sokkal kevésbé vagy egyáltalán nem jellemző az efféle cspikelődés az etnikumokkal szemben. A németek, osztrákok és svájciak pedig a háborúban elkövetett tetteket dologzák fel, ezért nem gondolnak ilyen viccelődésre. (Ezen most rohantnak a más kontinensről érkező emberáradatnak való együttélés problémái.)

A humor és a vicc jó dolog, az élet sója. De a zsidószám típusú gúny egyáltalán nem vicces, nincs poén, és így nem lehet rajta nevetni sem. Az sem érti, aki mondja.

Az együtt élő nemzetiségekkel való viselkedés beépül a nemzeti karakterbe (néplélekbe), amely minden népet sajátosan jellemzi. Krúdy Gyula A tiszaeszlári Solymosi Eszter című művében így ír a magyar néplélekrol:

„Csak az eszlári pör nyíregyházi tárnyalását kellett végigfigyelni, hogy a népmesék, népmondák, legendák és babonák világát jobban megismerje a hallgató, mintha egy könyvtárnyi könyvet olvasna végig a néplélekrol.” És ezt még bőven a második világháború előtt írta. Mit írt volna utána, ha megéri? Hozzáteszem, ha valaki elolvassa Krúdy könyvét, akkor is megérte a magyar néplélek akkori természetét.

A néplélek hosszú évszázadok, évezredek során alakult ki, és nagyon lassan változik. Ebből bújnak elő a fentiekben humorosan leírt esetek is.

Visszatérve az említett titkositott telefonszámról, nos ezek száma az utóbbi években jelentősen megnőtt Magyarországon, ami nem hozható összefüggésbe a vallási hovatartozás változásával.

Zeev ben Rafael

SPANN GÁBOR

Aranyoskám

Számtalan méltató írás és cikk jelent már meg az Új Életben – többek közt tőlem is – mindenből a zsidó előadókról, akik valamelyen műfajban a magyar színházművészettel állószíllagai. Jó néhányukat a hálálat, „tészta-szűrő” emberi emlékezet elfelejtette, de vannak, akiket minden generáció csodál, és újra felfedez, ha a technika valamely vívmánya ezt lehetővé teszi. Ilyen például Kabos Gyula vagy Salamon Béla. Mindketten a legnehezebb könnyűműfajban nyújtottak halhatatlant, feledhetetlen és utánozhatatlant, annak ellenére, hogy mind játékstílusukat, mind bizonyos poénjaikat a mai napig könnyed cézzel lenyúlják. Én most Salamon Bélára emlékezem, akit volt szerencsém nemcsak színpadon, filmen vagy tévében megcsodálni, de abban a megtiszteltetésben is részem volt, hogy egyszer ultizhattam vele Fészek klubbeli asztalánál.

Salamon Béla (1885–1965) azok közé a komikusok közé tartozott, akit korosztályra való tekintet nélküli mindenki szívesen nézett, és megőrzött emlékezetében. Ma már csupán kopott fekete-fehér film- vagy tévéfelvetelek, recsegő rádiós anyagok idézik fel utánozhatatlan hanghorodását. Salamon Béla semmilyen színiiskolát nem végzett, egyszerű kereskedősegédből verekedte fel magát a kabaré műfajának Parnassuszára. Elérte azt, hogy színházakat építettek rá, és korának humoristái kifejezetten személyére szabott jeleneteket írtak. Salamon Béla minden könnyű darabon átsütő embersége, gyermekdednek tűnő humora a mai napig levezet a lábáról mindenkit. Azt viszont nem mindenki tudja, hogy Béla bácsi veszett MTK-druckerként a Hungária körúti stadion állandó látogatója volt. Szinte minden fellépése után napjának végálommá a Fészek Klub volt, ahol az egyik asztalnál nem játszhatott senki, mert az Salamon Bélára és partnereire várt. A römi volt az „igazi műfaja”, de ha ez nem jött össze és ultizni hívák, szegyenlő mosolyával arra is azt felelte: Akkor ultizzunk, aranyoskám!

Az Ő számára a kártya társasági elfoglaltság is volt. A partnerek kedvéért játszott, mosolygott ha nyert, ha veszített, pedig nagyon fukar, spórolós ember hírében állt. Képes volt 8 órát átkártyázni egy szimpla fekete mellett. Ez a fogalom a mai espresszókávé felét jelentette mennyiségen és árban egyaránt. Beszéltem olyan emberrel, aki még neki kibicelt, és elmondta, hogy Salamon nem volt kiváló ultista, de ha hibázott a magyar kártyában, csak önmagára volt dühös, és egy-egy elvesztett parti után savba mártott humorral gúnyolta önmagát. Igazi indulatokat Béla bácsiból csak az MTK-pályán elkövetett játékostól vagy bírói tévedések váltottak ki. Ilyenkor aztán 44-es lábain nehézkesen felállva, együtt iivöltött a B-közép tánc- és illemtantanárnak nem nevezhető szurkolóiival. Történt egyszer, hogy Béla bácsi a kabaréból betaxizott a Fészekbe, de úgy hozta a sors, hogy nem talált a römihez partnereket. Ezért kínában beült egy ultipartiba. Ekkor Fortuna kegyeibe fogadta, mert az idős művész folyamatosan nyert. A játszma népes kibictábor körében zajlott. Béla bácsi nagyon elvezet rütkán bekövetkező szerencséjét, és örömmel sőpörte be az akkor még fillérben számolt szármányát. Ezt rosszul viselte az egyik alkalmi partnere – egy pályakezdő no name epizodista –, aki egy csífos veszteség után felugrott, fölkapta, összetépte a kártyalapot, és hozzávágta a népszerű idős művészhez. A klubban megfagyott a levegő, mindenki arra számított, hogy ilyen sértést a közszeretetnek örvendő Salamon Béla nem visel el, botrányszagot szimatolt a vérre szomjas közönség. A művész ledobálta magáról a lapokat, és mosolyogva odafordult rabiatához: Hallja, aranyoskám, magával se dominóznék!

Hírek események röviden

Emlékezés Domán Istvánra.

Az ORZSE templomában megemlékeztek Domán István főrabbiáról, aki haláláig az egyetem talmudprofesszora volt. Először Schöner Alfréd rektor beszélt az elhunytról, majd volt tanítványai, Róna Tamás rabbi, Szerdócz Ervin rabbi és Fináli Gábor rabbihelyettes adtak tanítást. A Kélet málé rácháni mot Zucker Immánuel recitálta.

– Balatonfüred. Kedves Hittesterünk! Ebben az évben a Mazsihisz

balatonfüredi üdülője 06. 27-től 08. 21-ig lesz nyitva. Kóser étkeztetést biztosító szállásunkról érdeklődni a hitközség szociális osztályán lehet hétfő, szerda, pénteki napokon 8 órától 16 óráig, telefonon: 413-5524, 413-5571, e-mailben: szocialis@mazsihisz.hu vagy személyesen: 1075 Bp., Síp u. 12. I. emelet 121. szoba.

– Névváltoztatás. Az ORZSE rabbiája és előjárósa ezúton értesíti olvasóinkat, hogy a templom új neve Béth Jehuda Zsinagóga, a körzet új neve Béth Jehuda Zsinagóga Tempomkörzet.

...és ideje van a nevetésnek

Kohnhoz így szól a barátja:

– Te, Kohn, annyi az adósságod... Ebből már csak úgy mászhatsz ki, ha hamar elveszel egy gazdag lányt.

– Azt már nem! Ha a hitelezőim pénzt akarnak, nőstülpenek meg ők!

* * *

– Rabbi, mitől lesz édes a kávé? A cukortól vagy a kevergetéstől?

– A kevergetéstől.

– Akkor meg minek a cukor?

– Hát hogy legyen mit kevergetni!

* * *

A zeneiskola igazgatója így szól a növendékekhez:

– Gyerekek, ma ünnepeljük Mozart születésnapját. Kegyeletből a mai napon nem játszuk el egyetlen darabját sem.

MEGHÍVÓ

Az Újpest-Rákospalota templomkörzet és az Újpesti Szeretetothon meghív minden kedves érdeklődőt

A törvény szerinti élet, a törvény kijátszásának

világi és vallási kérdései

című előadás-sorozatára

Előadók:

dr. Földesi Tamás ny. egy. tanár

valamint

Szerdócz J. Ervin körzeti rabbi

Az előadások csütörtökönként 15 órakor kezdődnek a szeretetothon földszinti társalgójában.

Cím: 1042 Budapest, Liszt Ferenc u. 7.

Érdeklődni Braun Katalin irodavezetőnél lehet:

06-30-661-4163

06-1-369-0827